

Мемуари гейші

КУПИТИ

Чійо було лише дев'ять, коли її продали до відомого будинку гейш. Там дівчинка з незвичайними сіро-блакитними очима вчиться бути втіленням витонченості: досконало танцювати, вишукано носити кімоно, відточеними рухами наливати клієнтам чай та саке, розважати їх розмовою й плести павутиння натяків, що так збуджують чоловіків і викликають ненависть суперниць.

Із тихого рибальського містечка вона потрапляє у світ, де дівочу цноту продають на аукціоні, а кохання вважають небезпечною ілюзією.

Її шлях до слави не буде легким. Та одного разу дівчина зустріне того, заради кого буде готова порушити всі правила...

КУЛЬТРЕАД

МЕМУАРИ ГЕЙШИ

АРТУР ГОЛДЕН

КСД

КУЛЬТ**READ**

ARTHUR GOLDEN

**MEMOIRS
OF A GEISHA**

A NOVEL

АРТУР ГОЛДЕН

МЕМУАРИ ГЕЙШІ

РОМАН

ХАРКІВ
2024 **КСД**

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
2024

ISBN 978-617-15-0932-0 (epub)

Жодну з частин цього видання не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі без письмового дозволу видавництва

Електронна версія зроблена за виданням:

Редакція висловлює подяку Тетяні Щегринцеві за допомогу у роботі над проектом

All rights reserved including the right of reproduction in whole or in part in any form.
This edition published by arrangement with Alfred A. Knopf, an imprint of The Knopf Doubleday Group, a division of Penguin Random House LLC

Перекладено за виданням:
Golden A. *Memoirs of a Geisha* : A Novel / Arthur Golden. — New York : Vintage Books, 1997. — 448 p.

Переклад з англійської *Дар'ї Островської*

Дизайнер обкладинки *Іван Дубровський*

Голден А.

Г60 Мемуари гейші : роман / Артур Голден ; пер. з англ. Д. Островської. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2024. — 608 с.

ISBN 978-617-15-0794-4
ISBN 978-067-97-8158-5 (англ.)

Чійо було лише дев'ять, коли її продали до відомого будинку гейш. Там дівчинка з незвичайними сіро-блакитними очима вчиться бути втіленням витонченості: досконало танцювати, вишукано носити кімоно, відточеними рухами наливати клієнтам чай та саке, розважати їх розмовою й плести павутиння натяків, що так збуджують чоловіків і викликають ненависть суперниць.

Із тихого рибальського містечка вона потрапляє у світ, де дівочу цноту продають на аукціоні, а кохання вважають небезпечною ілюзією. Її шлях до слави не буде легким. Та одного разу дівчина зустріне того, заради кого буде готова порушити всі правила...

УДК 821.111(71)

© Arthur Golden, 1997

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», видання українською мовою, 2024

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад, 2017

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», художнє оформлення, 2024

Від перекладача

Одного весняного вечора 1936 року, коли мені було чотирнадцять років, мій батько повів мене на танцювальну виставу в Кіото, про яку мені запам'яталося лише дві речі. Перша — це те, що ми були єдиними іноземцями серед глядачів. Ми приїхали з Голландії лише кілька тижнів тому, і я ще не встиг звикнути до культурної ізоляції й досі досить гостро її відчував. Друга — це те, яким щасливим я почувався, усвідомивши, що після місяців інтенсивного вивчення японської мови я міг частково розуміти уривки почутих розмов. Щодо молодих японок, які виконували танок на сцені, у моїй пам'яті не залишилося нічого, окрім розпливчастих обрисів їхніх яскравих кімоно. Тоді мені й на думку не могло спасти, що за п'ятдесят років потому в далекому Нью-Йорку одна з них стане моєю близькою подругою та диктуватиме мені історію свого незвичайного життя.

Для мене як для історика розповіді про життя завжди були першоджерелом. Мемуари розповідають нам не стільки про їхнього автора, скільки про його навколишній світ. Вони значно відрізняються від автобіографії, адже автор мемуарів ніколи не зможе так чітко викласти події, як біограф. Автобіографія, якщо така річ справді існує, це все одно, що попросити кролика розповісти, який він має вигляд, коли стрибає полем. Звідки йому знати? З іншого боку, якщо ми хочемо послухати про поле, кращого оповідача годі й шукати. Але слід пам'ятати, що ми не дізнаємося того, що кролику не до снаги побачити.

Я говорю про це з упевненістю академіка, який збудував свою кар'єру на таких відмінностях. Хоча маю визнати: мемуари моєї любої подруги Нітти Саюрі змусили мене переосмислити свої погляди. Так, вона справді висвітлює кожен таємничий момент свого життєвого досвіду. Скажімо, те, як кролик бачить поле. І, ймовірно, кращої розповіді про незвідане життя гейші за ту, яку ми почули від Саюрі, не знайти. В цій оповіді вона також описує своє життя — набагато повніше, детальніше та більш захопливо, ніж це робить багатослівний розділ про її життєвий шлях в книзі «Яскраві скарби Японії»¹ або ж численні статті про неї, що з'являлися в журналах упродовж років. Схоже, що

принаймні щодо такої небуденної теми ніхто не знає автора мемуарів краще за самого автора.

Те, що Саюрі стала видатною, було збігом обставин. Інші жінки вели схожий спосіб життя. Зокрема, славетна Като Юкі, гейша, яка полонила серце Джорджа Моргана, племінника Джона Пірпонта², та стала його «дружиною в засланні» протягом першого десятиліття цього сторіччя³, мала життя подекуди навіть більш незвичайне, ніж Саюрі. Але лише Саюрі записала свою сагу так повно й розгорнуто. Тривалий час я вважав, що її рішення це зробити було звичайною випадковістю. Якби вона залишилася в Японії, роздумам щодо укладання мемуарів не було б місця в її насиченому житті. Однак 1956 року життєві обставини змушують Саюрі емігрувати до США. Протягом наступних сорока років вона мешкала у «Вальдорф Тауерз»⁴ у Нью-Йорку, де вона облаштувала для себе помешкання на тридцять другому поверсі в елегантному японському стилі. Навіть тоді її життя продовжувало свій шалений, нестримний ритм. У її квартирі побувала левова частка японських митців, інтелектуалів, бізнес-персон і навіть кілька урядовців та один чи кілька гангстерів. Мені не випадала нагода з нею зустрітися аж до нашого знайомства у 1985 році. Хоча як учений-японіст я раніше чув її ім'я, але майже нічого про неї не знав. Наша дружба міцнішала, і вона довіряла мені все більше. Одного дня я запитав, чи дозволить вона розповісти світові її історію.

— Що ж, Джейкобе-сан⁵, можливо, й дозволю. За умови, якщо запишете її ви, — відповіла вона.

Отож, ми взялися до роботи. Саюрі чітко дала зрозуміти, що вона б радше диктувала мені свої мемуари, аніж писала їх сама. За її словами, вона настільки звикла до живої розмови, що просто не знатиме, що робити, якщо в кімнаті не буде нікого, хто слухає. Я погодився й писав під диктовку протягом 18 місяців. Мене ніколи не турбував кіотський діалект Саюрі (в якому гейша називається *гейко*, а кімоно інколи називають *обебе*), допоки я не замислився, як саме передати ці тонкощі при перекладі. Я загубився в її світі від самого початку. Щоразу, за деяким винятком, ми зустрічалися ввечері. За давньою звичкою це був саме той час, коли Саюрі думалося найкраще. Зазвичай вона воліла працювати у своїй квартирі у «Вальдорф Тауерз». Але час від часу ми

зустрічалися в окремій кімнаті японського ресторану на Парк Авеню, де її добре знали. Як правило, наші зустрічі тривали дві-три години. Попри те що ми записували на диктофон кожну розповідь, секретар Саюрі була присутня на кожній із зустрічей та сумлінно усе занотовувала.

Але Саюрі ніколи не говорила на диктофон чи до свого секретаря. Вона завжди говорила до мене. Коли в неї виникали сумніви, як продовжити розповідь, саме я допомагав їй зорієнтуватися. Я завжди počував себе фундаментом, на якому базувалася вся справа, й відчував, що світ не почув би її історії, якби я не завоював її довіри. Зараз я почав розуміти, що правда може мати інший відтінок. Саюрі обрала мене як свого особистого секретаря, який запише її історію. Але, можливо, вона також чекала, допоки з'явиться потрібна людина.

Саме тут постає ключове питання: чому Саюрі хотіла, щоб про її історію дізналися? Хоча гейші не складають офіційної клятви мовчання, їхнє життя ґрунтується на єдиній японській конвенції, згідно з якою все, що відбувається в установі вранці, і те, що відбувається за зачиненими дверима ввечері, ніяк не пов'язано і має завжди залишатися розмежованим. Гейші не говорять про свій життєвий досвід просто так, до відома. На кшталт повій, їхніх протеже нижчого класу, гейші зазвичай володіють пікантною інформацією і знають, чи є та чи інша публічна особа простим смертним. Можливо, саме через їхню честь ці нічні метелики виступають об'єктами суспільної довіри. Однак гейша, яка підірвала цю довіру, опиняється в непридатному становищі. Обставини, за яких Саюрі розповідала свою історію, були винятковими. У тому розумінні, що ніхто з Японії більше не мав над нею влади. Її зв'язок із рідною країною вже був розірваний. Так частково стає зрозумілим, чому «конвенція тиші» її більше не турбувала. Проте зовсім не пояснює, чому вона вирішила розповісти свою історію. Я боявся про це запитати. А що, якщо копаючись у своїх сумнівах, вона передумає? Навіть коли рукопис було закінчено, я не міг наважитися. Тільки після того, як вона отримала аванс від видавництва, мені стало духу спитати, чому ж у неї виникло бажання записати історію свого життя?

— А що ще мені робити з моїм життям зараз? — відповіла вона.

Чи справді її наміри були такими щирими, нехай читач вирішує сам.

Попри палке бажання того, щоб її біографія була записана, Саюрі все ж таки наполягала на кількох умовах. Вона хотіла, щоб рукопис був опублікований лише після її смерті та смерті кількох чоловіків, які були ключовими фігурами в її житті. Як з'ясувалося пізніше, вони всі померли раніше за неї. Саюрі дуже переймалася, щоб її одкровення нікого не присоромили. Я залишив імена без змін, де це було можливим. Хоча навіть від мене особи деяких чоловіків Саюрі все ж тримала в таємниці, використовуючи досить поширене серед гейш правило поведінки: говорити про відвідувачів через використання епітета чи перифраза. Зустрівши таких героїв, як пан Снігопад (чис прізвисько напрошується само собою через лупу), читач, гадаючи, що Саюрі просто намагається бути дотепною, може неправильно зрозуміти її справжніх намірів.

Коли я запитав у Саюрі дозволу використовувати диктофон, моєю метою було уникнути можливих помилок секретаря під час запису розповіді. З моменту її смерті минулого року я намагаюся зрозуміти, чи був у мене також інший намір. Наприклад, зберегти її голос із притаманною йому виразністю, яка рідко мені траплялася. Зазвичай вона говорила м'яким тоном, таким, який би ви очікували почути від жінки, яка побудувала кар'єру, розважаючи чоловіків. Але коли вона хотіла вселити життя в епізод, її голос лунав так, що в мене складалося враження, наче в кімнаті було шестеро чи восьмеро людей. Інколи я вмикаю її записи вечорами в робочому кабінеті, й мені важко повірити, що вона вже не з нами.

Джейкоб Гааргіус

Арнольд Русофф, професор з історії Японії,

Нью-Йоркський університет

¹ «Яскраві скарби Японії» (Glittering Jewels of Japan) — дослівно: «Блискучі коштовності Японії». (Тут і далі прим. перекл. з англ., якщо не вказано інше.)

² Джон Пірпонт (John Pierpont Morgan I, 1837—1913) — американський підприємець, банкір та фінансист.

³ XX сторіччя.

⁴ «Вальдорф Тауерз» (Waldorf Towers) — розкішні апартаменти в окрузі Мангеттен, м. Нью-Йорк.

⁵ Сан — ввічливий суфікс у японській мові, який додається до імені чи прізвища на знак пошани, на кшталт «пан», «пані».

Розділ перший

Уявімо, що ми з вами сидимо у затишній кімнаті з видом на сад і за бесідою ковток за ковтком насолоджуємося зеленим чаєм. Ми говоримо про давно минулі дні, і тут я вам кажу:

— Того дня я когось зустріла... Це був найкращий день у моєму житті й водночас найгірший.

Гадаю, ви облишите пити чай, поставите чашку і запитаете:

— То який саме? Найкращий чи найгірший? Неможливо, щоб було і так, і так.

Зазвичай, я б також із себе поглузувала і визнала б, що ви маєте рацію. Та правда в тому, що той день, коли я зустріла пана Танаку Ічіро, справді був одночасно найкращим і найгіршим днем мого життя. Цей чоловік так мене зачарував, що навіть рибний запах його рук був для мене ароматом парфумів. Якби не він, переконана: я б ніколи не стала гейшею.

Моє народження та виховання ніяк не було пов'язане з тим, щоб стати кіотською гейшею. Я навіть родом не з Кіото. Мій батько був рибалкою, ми мешкали в маленькому містечку Йороідо на узбережжі Японського моря. За все своє життя кількість людей, якими я хоч словом обмовилася про своє дитинство чи родину, можна перерахувати на пальцях. Я майже ніколи нікому не розповідала про Йороідо, або ж про будинок, у якому зростала, або ж про моїх батьків, або про мою старшу сестру. І точно нічого про те, як я стала гейшею чи як це — бути нею.

Більшість людей віддає перевагу думці, що і моя бабуся, і мати були гейшами, а мистецтво танцю я почала вивчати з того самого моменту, як мене відлучили від грудей. Пам'ятаю, якось багато років тому я наповнювала чарку саке чоловікові, який за розмовою згадав, що лишень минулого тижня був у Йороідо. Від його слів я почувалася як той птах, що перелетів океан і за тисячі кілометрів зустрів створіння, яке знає, де його гніздо. Я настільки була вражена, що мені було не до снаги стриматися:

— Йороідо?! Я там виросла!

Бідолашний! Вираз його обличчя пройшов крізь палітру яскравих виразних змін. Чоловік щонайдужче намагався усміхнутися, але

глибокий подив, який йому не вдалося приховати, зіграв не на його користь.

— Йороідо? — перепитав чоловік. — Цього не може бути.

Віддавна я опанувала техніку штучної посмішки, яку я називаю «посмішкою Но» за схожістю до застиглих рис театральних масок⁶. Таку посмішку чоловіки можуть трактувати на свій лад. Це, безперечно, її перевага. Ви навіть не уявляєте, як часто вона мене рятувала. Я вирішила скористатися нею й тоді. Звісно, це спрацювало. Чоловік видихнув на повні груди й, перехиливши наповнену мною чарку sake, зайшовся сміхом. Переконана, що той сміх був швидше викликаний полегшенням, ніж будь-чим іншим.

— Сама думка, — сказав він крізь сміх, — що ви зростали в такому болоті, як Йороідо, це ж як наколотити чаю у відрі!

Засміявшись знову, чоловік мовив:

— Ось чому з вами так весело, Саюрі-сан. Інколи вам вдається змусити мене повірити у правдивість ваших жартів.

Думка про те, що я ніби чашка чаю, завареного у відрі, мені не дуже до вподоби. Та, гадаю, доля правди в цьому є, адже я справді виросла в містечку Йороідо. Нікому на думку не спаде назвати це місце вишуканим. Туди майже ніхто не приїздить, а мешканцям рідко випадає нагода виїхати. Вам, мабуть, цікаво, як мені вдалося залишити Йороідо? Що ж, саме тут і починається моя історія.

У нашому невеличкому рибацькому селищі Йороідо я мешкала (як я його прозвала) в «п'яному будиночку». Він стояв біля скелі, де з океану завжди дув вітер. У дитинстві мені здавалося, що океан підхопив страшенну застуду, бо завжди дихав із присвистом. А ще чхав, внаслідок чого погіршувалася погода, а його «чхання» перетворювалося на пориви вітру з величезними бризками. Я придумала, що наш будиночок образився на океан за те, що той час від часу чхав йому в обличчя, й вирішив відхилитися назад, щоб не стояти на шляху. Мабуть, він би завалився, якби мій батько не відрубав шматок балки від рибацького човна, що зазнав корабельної аварії, та не підпер звис будиночка. Це надало йому вигляду старого чоловіка напідпитку, який спирається на милицю.

У цьому «п'яному будиночку» моє життя протікало якось одноманітно. Змалечку я дуже була схожою на мою матір і аж ніяк не

на батька чи старшу сестру. Мама казала, що ми з нею як дві краплі води. І вона не помилялася: у нас обох були певною мірою унікальні очі, яких годі й зустріти десь у Японії.

На відміну від загальнопоширених темно-карих очей, як у всіх інших, очі моєї матері були світло-сірі, а мої — точнісінька їхня копія. Коли я була зовсім дитиною, мені здавалося, що хтось проколов дірку в її очах, і звідти витекло все чорнило. Вона вважала це трактування дуже потішним. Ворожки пояснювали таку блідість кольору очей наявністю зовеликої кількості води в її єстві. Води настільки багато, що інші чотири елементи були майже відсутні. А це, за їхніми словами, стало причиною того, що її риси були такими невиразними.

Односельці часто казали, що моя мати мала бути дуже миловидною, як і її батьки. Що ж, персик має гарний смак, так само, як і гриб, але їх не можна їсти разом. Природа зіграла з нею злий жарт. Вона успадкувала материні повні губи та батькову кутасту щелепу. У поєднанні це нагадувало витончену картину в масивній рамі. Її гарні сірі очі були облямовані густими віями. Імовірно, вони мали дивовижний вигляд на батьковому обличчі, проте її погляд робили пригніченим.

Моя мати завжди казала, що вийшла заміж за батька, бо мала забагато води у своєму єстві, а він, у свою чергу, — забагато деревини у своєму. Люди, які були знайомі з моїм батьком, одразу розуміли, що вона мала на увазі. Швидкою течією вода тече з місця до місця. Їй завжди до снаги знайти щілину, де просочитися. На противагу, дерево міцно тримається за землю. Оскільки мій батько був рибалкою, для нього це гарна риса. Чоловік із деревиною у своєму єстві тримався невимушено й легко в морі. Насправді мій батько ніде не почувався так невимушено й легко, як у морі, й ніколи не полишав його надовго. Він пахнув морем навіть після купання.

Коли батько не рибалив, він сидів на підлозі в нашій темній вітальні та латав рибальську сіть. Якби сіть була живою істотою, то швидкість, з якою він працював, не порушила б її сну. Тато все робив так повільно. Навіть коли його обличчя видавалося зосередженим, можна було вибігти на вулицю та злити воду з ванни за той час, який йому був потрібен, щоб змінити цей вираз. Його обличчя було вкрите глибокими зморшками. У кожній проглядалися тривога та неспокій. Здавалося, що це вже було не його обличчя. Воно стало більш схожим на дерево,

на кожній гілці якого розміщувалося гніздо якогось птаха. Він постійно щосили намагався вправлятися з ним і здавався втомленим від самих зусиль.

Коли мені було шість чи сім років, я довідалася про свого батька дещо нове, чого раніше ніколи не знала.

— Татку, а чому ти такий старий? — якось запитала я.

На це він звів бровами так, що вони стали схожими на дві вигнуті парасольки над його очима.

— Не знаю, — відповів він, глибоко видихнувши та похитавши головою.

Коли я повернулася до своєї матері, з її погляду я зрозуміла, що вона дасть мені відповідь на це питання іншим разом. Наступного дня, не мовивши ні слова, мати повела мене вниз пагорбом до села. Дорогою ми звернули на стежку, що вела до цвинтаря в лісі. Ми підійшли до трьох крайніх могил, на яких були встановлені пам'ятні дошки разів зо три вищі за мене, згори донизу вкриті темними похмурими ієрогліфами. На той час я не так довго ходила до школи в нашому селищі й не розуміла, де закінчується один і починається інший.

— Нацу, дружина Сакамото Мінору, — вказала вона на одну з них. Сакамото Мінору — ім'я мого батька.

— Померла у віці двадцяти чотирьох років, на дев'ятнадцятому році епохи Мейджі⁷.

Потім вона вказала на наступну:

— Джінічіро, син Сакамото Мінору, помер у віці шести років, на дев'ятнадцятому році епохи Мейджі.

Потім моя мати прочитала останню дошку, напис якої був аналогічним, окрім імені — Масао, — та віку — три роки.

Минув певний час перш ніж я зрозуміла, що мій батько раніше вже був одруженим. Колись дуже давно. І що вся його родина померла. Трохи згодом я повернулася на цвинтар. Коли я стояла перед могилами, то усвідомила, що печаль — тяжка емоція. Моє тіло стало вдвічі важчим, ніж за мить до цього, неначе ті могили тягнули мене вниз до себе.

Попри всю воду та деревину мої батьки були гарним поєднанням і дали життя дітям із належним складом елементів. Переконана: навіть вони не очікували, що їхні діти будуть їхніми точнісінькими копіями.

Тоді як я була схожа на свою матір і навіть успадкувала її очі, більш схожої на батька людини, ніж моя сестра Сацу, годі було й шукати. Сацу була на шість років старшою за мене, і, певно, їй дозволяли робити речі, заборонені мені. Але Сацу мала дивовижну здатність перетворювати кожен подій на цілковиту пригоду. Наприклад, якщо б ви попросили її насипати тарілку супу з каструлі в печі, вона, певна річ, насипала б, але було б це так, наче той суп потрапив у тарілку за щасливою випадковістю. Одного разу Сацу врізала себе рибою. І я не маю на увазі ножа, яким вона різала рибу. Дорогою із села моя сестра піднімалася на пагорб, тримаючи загорнутий пакунок із рибою в руках. І риба висковзнула з пакунка та впала їй на ногу, порізавши Сацу одним із плавців.

Можливо, у моїх батьків були б ще діти, окрім мене та Сацу. Вельми тому, що мій батько дуже хотів сина, який би з ним рибалив. Та коли мені було сім років, моя мати сильно захворіла, ймовірно, на рак кісток. Проте тоді я майже не розуміла, що саме було не так. Її єдиним порятунком від недугу був сон, який, наче в кота, почав займати майже весь її час. Себто більш-менш постійно. Минали місяці, вона спала майже весь час і невдовзі почала стогнати від болю щоразу, коли прокидалася. Я знала, що в ній щось швидко змінювалося. Але через таку велику кількість води в естві ці зміни здавалися незначними. Часом вона стрімко худла, а потім так само швидко повнішала. Коли мені було дев'ять років, стало видно кістки її обличчя, після чого вона більше ніколи не повернула втраченої ваги. Мені й на гадку не спадало, що вода витікає з неї через хворобу. Розумієте, моя мати втрачала все більше і більше своєї сутності, на кшталт водоростей, теж м'яких та водянистих від природи, але які стають крихкими, щойно висихають.

Якось по обіді я сиділа на горбистій підлозі темної вітальні й співала до цвіркуна, якого знайшла вранці. Раптом біля дверей почувся голос:

— Агов! Відчиніть! Це лікар Міура.

Лікар Міура приїздив до нашого рибальського селища раз на тиждень. Відколи саме мою матір скосила ця жахлива хвороба, він узяв за правило приходити й оглядати її. Наближався величезний шторм, і мій батько був удома. Він сидів на підлозі, на своєму

звичному місці, із заплутаними в рибальській сітці великими павукоподібними руками. Він відволікся на мить і, кинувши свій погляд на мене, підняв один із пальців. Це означало, щоб я відчинила двері.

Лікар Міура був дуже поважною людиною. Принаймні так вважалося в нашому селищі. Він навчався в Токіо і знав набагато більше китайських ієрогліфів, ніж будь-хто. Через свою надмірну пихатість він не помічав такого малого створіння, як я. Коли я відчинила двері, лікар зняв своє взуття і ступив до будинку, не звернувши на мене жодної уваги.

— А що, Сакамото-сан, — мовив він до батька, — мені б хотілося мати життя, як у вас. Цілими днями рибалити у морі, а в дні шторму відпочивати на березі. Це так чудово! Бачу, ваша дружина все ще спить, — продовжив він далі. — Шкода, я хотів був її оглянути.

— Он як?

— Річ у тім, що наступного тижня мене не буде. Можливо, ви б могли її розбудити?

Батькові знадобився деякий час, щоб дістати руки із заплутаної сітки. Та, зрештою, він підвівся.

— Чійо, дитино, — звернувся він до мене, — зроби лікареві чаю.

Тоді мене звали Чійо. Під моїм іменем гейші, Саюрі, я стала відома роками пізніше.

Батько та лікар пішли до кімнати, де спала моя матір. Я стояла біля дверей і намагалася підслухати їхню розмову. Єдине, що я чула, був стогін матері й жодного слова з того, про що вони говорили.

Я зайнялася приготуванням чаю. Невдовзі повернувся лікар. Він був напруженим та суворим і потирав руки одна об одну. Мій батько вийшов за ним, і вони сіли за стіл у центрі кімнати.

— Час вам дещо сказати, пане Сакамото, — розпочав лікар Міура. — Вам варто було б поговорити з кимось із жінок у селищі, можливо, з пані Сугі. Домовитися, щоб вона зшила нове вбрання для вашої дружини.

— Я не маю грошей, лікарю, — відповів батько.

— Останнім часом ми всі збідніли. Я добре розумію, про що ви. Але ви заборгували це своїй дружині. Вона не може померти в тому лахмітті, в яке зараз вдягнута.

— То вона скоро помре?

— Можливо, протягне ще кілька тижнів. Вона переживає нестерпний біль. Смерть звільнить її від мук.

Після цього я вже не чула їхніх голосів. У моїх вухах стояв звук крил, якими б'є птах, що панічно намагається злетіти. Можливо, то билось моє серце. Важко сказати. Якщо ви коли-небудь бачили птаха, який залетів до великої зали храму і щосили намагався знайти вихід, що ж, ви зрозумієте, що зі мною відбувалося. Мені навіть ніколи на гадку не спадало, що моя мати не зможе постійно просто хворіти. Не те що ніколи не думала про те, що буде, якщо вона помре. Такі думки в мене були. Але це були роздуми на зразок того, що б сталося, якби наш будиночок завалило під час землетрусу. Складно уявити життя після такого.

— Я гадав, що помру першим, — сказав батько.

— Ви людина в літах, Сакамото-сан, але здоров'я маєте міцне. У вас ще в запасі років із чотири-п'ять. Я залишу ще трохи пігулок для вашої дружини. Можете давати дві одразу.

Вони ще трохи поговорили про таблетки, й лікар Міура пішов. Мій батько ще довго сидів у тиші спиною до мене. На ньому не було сорочки, й було видно його обвислу шкіру. Що довше я на нього дивилася, то більше він мені ставав схожим на цікаве зібрання форм та текстур. Його хребет був схожим на горбисту стежку. Голова, вкрита знебарвленими плямами, нагадувала побитий фрукт. Руки — обтягнуті старою шкірою палиці, що вільно звисали з двох опуклих вигинів. Якщо мати помре, як я зможу далі з ним жити? Я не хотіла їхати від нього. Але після того, як моя мати залишить цей дім, він буде порожнім, незалежно від того, буде в ньому батько чи ні.

Нарешті батько прошепотів моє ім'я. Я підбігла і сіла навколішки біля нього.

— Щось дуже важливе, — мовив він.

Вираз на його обличчі був стократ сумнішим, ніж зазвичай, а очі бігали з боку в бік, немов він втратив над ними контроль. Мені здавалося, він збирався із силами, щоб сказати мені, що матір скоро помре.

— Спустиись у селище. Принеси трохи ладану на вівтар.

Наш крихтний буддійський вівтар розміщувався на старому дерев'яному ящику біля входу до кухні. Це була єдина цінна річ у нашому «п'яному будиночку». Перед грубо вирізьбленою

дерев'яною постаттю Аміди, Будди Західного раю, були чорні похоронні таблички із буддійськими іменами померлих предків.

— Тату... це все?

Я сподівалася, що він відповість. Батько лише махнув рукою на знак, щоб я пішла.

Перш ніж повернути вглиб, стежка від нашого будиночка до селища стелилася понад краєм скель, що здіймалися над морем. Йти дорогою в той день було складно. Проте я була вдячна пронизливому вітрові за те, що він відволікав мене від думок, які мене бентежили. Море було люте. Його хвилі були схожі на обтесані до леза камінці, досить гострі, щоб порізати. Здавалося, що світ почувався так само, як і я. Чи, може, життя — це не більше ніж шторм, який постійно змиває те, що було на березі мить тому, і лишає натомість щось порожнє та невідоме? Така думка з'явилася в мене вперше. Щоб утекти від неї, я щосили бігла стежкою вниз, допоки на горизонті в полі зору не з'явилося селище. Йороідо було маленьким містечком, що лежало на початку затоки. Зазвичай вона рясніла рибалками, але того дня я побачила лише кілька човнів, що пливли назад до берега, наче морські жучки, стрибаючи вздовж поверхні води. Шторм уже був поруч. Я могла чути, як він реве. Рибалки в затоці ставали розмитими й невдовзі взагалі зникли під завісою дощу. Я бачила, як злива пагорбом підкрадається до мене. Перші краплі були розміром із перепелине яйце. За кілька секунд я змочила так, наче щойно вилізла з моря.

До Йороідо була лише одна дорога, яка вела просто до центрального входу Японської берегової компанії з морепродуктів. Обабіч вишикувався ряд будинків, передні кімнати яких були облаштовані під магазини. Я побігла на інший бік вулиці, до будинку Окада, де продавалися сушені вироби. Тут зі мною сталася одна з тривіальних okazii із серйозними наслідками на зразок перечепитися і впасти перед потягом. Виїжджена ґрунтова дорога була мокрою від дощу, і я посковзнулася, утративши землю під ногами. Я впала на бік і вдарилася обличчям. Гадаю, цей удар мене оглушив, оскільки я пам'ятаю заціпеніння та відчуття в роті чогось, що я хотіла виплюнути. Залунали голоси. Мене обернули на спину, підняли та кудись понесли. За запахом риби, що стояв навкруги, я розуміла, що опинилася всередині будівлі Японської берегової компанії з морепродуктів. Почувся ляскіт улову риби, яку вони згорнули з дерев'яного стола на

підлогу, і мене поклали на його слизьку поверхню. Я усвідомлювала, що була мокрою до нитки, скривавленою, босою та вдягнутою в селянський одяг. Чого я не усвідомлювала — це того, що цей момент змінить моє життя. Бо саме тоді, у тому стані, у тій ситуації переді мною постав пан Танака Ічіро.

Я раніше бачила пана Танаку в нашому селищі багато разів. Він жив у містечку неподалік, але приїздив кожного дня, оскільки його родині належала Японська берегова компанія з морепродуктів. На відміну від рибалок, що носили селянський одяг, пан Танака був одягнений у чоловіче кімоно зі штанами, що робило його схожим на самураїв із картинок. Його шкіра була гладкою та пружною, наче барабан. Округлі вилиці виблискували, наче хрустка скоринка підсмаженої риби. Він завжди мене зачаровував. Коли ми з іншими дітьми жбурляли наповнений мішечок із бобами одне одному й пан Танака проходив повз, я завжди відволікалася від гри, щоб подивитися на нього.

Я лежала на тому слизькому столі, поки пан Танака оглядав мою губу, відтягуючи її вниз своїми пальцями та відхиляючи мою голову з боку в бік. Раптом він упіймав погляд моїх сірих очей, які дивилися на нього з неприхованим зачаруванням. Я не зуміла вдати, що не дивилася на нього. Пан Танака міг би зневажливо всміхнутися й відвести погляд, мовляв, що за безсоромна дівчина. Ми довго дивилися одне на одного. Так довго, що я відчула озноб навіть у задушливому приміщенні компанії.

— Я знаю тебе, — зрештою мовив він. — Ти молодша донечка старого Сакамото.

Навіть дитиною я розуміла, що пан Танака бачив світ навколо таким, яким він був насправді. У нього ніколи не було того здивованого погляду, що мав мій батько. Як на мене, він міг бачити, як тече живиця з кори соснових дерев та яскравий ореол у небі від вкритого хмарами сонця. Він жив у реальному світі, навіть якщо це не завжди приносило йому задоволення. Я знала, що він помічає дерева, бруд та дітей на вулиці. Та в мене не було жодних підстав думати, що він помічав мене.

Можливо, тому, коли пан Танака заговорив до мене, до моїх очей підступили сльози.

Він допоміг мені сісти. Я думала, він попросить мене піти.

— Не ковтай крові, люба, — сказав він натомість. — Якщо ти не хочеш, щоб вона перетворилася на камінь у твоєму шлунку. На твоєму

місці я б її виплюнув.

— Її кров, пане Танака? — мовив один із чоловіків. — Тут, де ми тримаємо рибу?

Річ у тім, що рибалки дуже забобонні. Особливо вони не люблять, коли жінка має хоч якийсь стосунок до рибалки. Якось ранком один чоловік у нашому селищі, пан Ямамура, побачив, як донька грається в його човні. Він відлупцював її палицею, а потім вимив човен саке та лугами так сильно, що фарба на деревині місцями побілішала. Та навіть цього не було досить. Пан Ямамура привів синтоїстського священника та освятив човен. І це все тому, що його донька просто гралася там, де ловиться риба. А тут пан Танака запропонував мені виплюнути кров на підлогу в кімнаті, де чистили рибу.

— Якщо ти переймаєшся, що плювок змиє частину риб'ячих кишок, — сказав пан Танака, — забирай їх із собою додому. А я маю ще.

— Справа не в риб'ячих кишках, пане.

— Переконаний, що її кров — це найчистіше з усього того, що падало на цю підлогу відтоді, як ми з вами народилися. Вперед! — мовив пан Танака, — цього разу до мене. — Випльовуй!

Я сиділа на слизькому столі й вагалася, що робити. Ослухатися пана Танаку було б просто жахливо. Гадаю, мені б усе ж таки не стало сміливості сплюнути, якби один із чоловіків не відхилився вбік і не висякався на підлогу. Не в силах стримати щось у роті ні на мить довше, я виплюнула всю кров, саме так, як пан Танака і сказав. З огиди всі чоловіки розійшлися, окрім помічника пана Танаки на ім'я Сугі, якому він наказав привести лікаря Міуру.

— Я не знаю, де його знайти, — мовив Сугі. Хоча, як на мене, цим він намагався сказати, що не хотів допомагати.

Я сказала панові Танаці, що лікар був у нашому будинку декілька хвилин тому.

— Де твій будинок? — запитав пан Танака.

— Це маленький «п'яний будиночок» там, на скелях.

— Тобто... «п'яний будиночок»?

— Це такий перехилений на один бік, наче він випив зайвого.

Здавалося, пан Танака не знав, що на це відповісти.

— Що ж, Сугі, біжи до п'яного будиночка пана Сакамото та спитай про лікаря Міуру. Тобі буде не важко його знайти. Просто йди на крики

його пацієнтів, коли він їх оглядає.

Я думала, що пан Танака повернеться до роботи після того, як Сугі пішов. Але натомість він довго стояв біля столу і дивився на мене. Я відчувала, як моє обличчя зайшлося полум'ям. Нарешті він сказав дещо, що мені здалося дуже дотепним.

— У тебе на обличчі виріс баклажан, маленька дочко Сакамото.

Він пішов до шухляди, взяв маленьке дзеркальце та дав його мені. Моя губа розпухла та посиніла і стала схожою на баклажан, як він і сказав.

— Але що насправді мені цікаво, — продовжив він, — звідки в тебе такі дивовижні очі, і чому ти так мало схожа на свого батька?

— Це очі моєї мами, — відповіла я. — Щодо мого батька, то він настільки укритий зморшками, що я навіть не знаю, який він насправді на вигляд.

— Одного дня ти також будеш вкрита зморшками.

— Але він зроблений зі зморшок, — мовила я. — Його потилиця така ж стара, як і чоло, але вона гладка, немов яйце.

— Так неввічливо казати про свого батька, — зауважив пан Танака. — Та, гадаю, так воно і є.

Далі він сказав дещо, від чого я зашарілася так сильно, що, впевнена, мої губи стали блідими на фоні обличчя.

— Тож, як вийшло, що в старого чоловіка, який має яйце за голову, така вродлива донька, як ти?

Упродовж багатьох років відтоді мене називали вродливою частіше, ніж я здатна пригадати. Утім, звісно, гейш завжди називають вродливими, навіть якщо вони такими і не є. Та на ту мить, коли пан Танака назвав мене вродливою, я ніколи не чула про гейш. І я повірила, що то була правда.

Після того, як лікар Міура оглянув мою губу, я купила ладан, за яким посилав мене батько. Дорогою додому я була настільки схвильована, що порівняно з цим життя в мурашнику видається спокійним. Було б набагато легше, якби всі емоції йшли з одного русла, але все не було так просто. Я тріпотіла, наче аркуш паперу на вітрі. Десь поміж тривожними думками про мою матір та болем у губі затишно влаштувався приємний спогад, до якого я знову й знову поверталася. Спогад про пана Танаку. Я зупинилася на скелях та дивилася на море, де навіть після шторму хвилі досі були як гострі камені, а небо

залилося брудним коричнюватим відтінком. Переконавшись, що ніхто мене не бачить, я пригорнула до грудей ладан і знову й знову повторювала до вітру ім'я пана Танаки, допоки не відчула задоволення від мелодії в кожному складові. Знаю, як безглуздо це звучить. Насправді так і було. Але тоді я була лише маленькою розгубленою дівчинкою.

Повечерявши, мій батько пішов до селища подивитися, як інші рибалки грають в японські шахи, тоді як ми із Сацу мовчки прибирали на кухні. Я намагалася пригадати почуття, викликане в мене паном Танакою, але в холодному тихому будинку воно кудись зникло. Замість нього з'явився крижаний страх від думки про хворобу матері. Як скоро її поховать на сільському цвинтарі поруч із членами іншої батькової родини? Що потім буде зі мною? Мабуть, після смерті матері Сацу займе її місце. Я поглянула на мою сестру, яка терла залізний казанок з-під супу. Попри те що він був просто перед нею, попри те що вона дивилася на нього, переконана, казанка вона не бачила. Вона все ще продовжувала терти, навіть після того, як він вже був чистим. Нарешті я мовила до неї:

— Сацу, мені погано.

— Іди надвір та нагрій собі ванну, — відповіла Сацу та мокрою рукою прибрала своє неслухняне волосся з очей.

— Я не хочу ванну, — сказала я. — Сацу, мама помре...

— Цей казан дав тріщину. Поглянь!

— Це не тріщина. Ця подряпина завжди там була, — відказала я сестрі.

— Тоді яким чином витекла вода?

— Ти її вилила. Я бачила.

На мить Сацу охопили сильні емоції, які збентеженням відбилися на її обличчі так само, як більшість переживань. Не мовивши ні слова, вона взяла казанок і пішла до дверей, щоб його викинути.

⁶ Театр Но — традиційний театр Японії, обов'язковим атрибутом якого є використання масок під час вистав.

⁷ Дев'ятнадцятий рік епохи Мейджі — 1886 рік.

Розділ другий

Наступного ранку, щоб відволіктися від бентежних думок, я пішла до соснового переліска поплавати у ставку поодаль від моря. За ясної погоди діти із селища ходили туди майже кожного ранку. Сацу також інколи приходила до ставка у своїй нашвидкуруч зшитій із батькового старого рибальського одягу сорочці для купання. Це вбрання було не дуже вдалим, бо провисало на грудях щоразу, як Сацу нахилялася.

— Погляньте, там видно гору Фудзі, — зазвичай глузував хтось із хлопчаків.

Та вона продовжувала його носити.

Десь в обід я вирішила піти додому чогось перехопити. Сацу пішла набагато раніше, разом із Сугі молодшим, сином помічника пана Танаки. Поруч із ним вона поводила себе як вірний пес. Коли він кудись ішов, то щоразу оглядався через плече, таким чином подаючи сигнал йти за ним. Сацу так завжди й робила. Я не розраховувала побачити сестру раніше вечора, проте, наближаючись до будинку, помітила, як вона стояла на стежці, обпершись об дерево. Якби ви побачили, що відбувалося, ви б одразу все зрозуміли. Та я була лише малою дівчинкою. Сацу підняла свою купальну сорочку до плечей у той час, як Сугі грався з її «горами Фудзі», як хлопці їх називали.

Саме відтоді, як злягла мати, моя сестра стала доволі приземкуватою та товстою. Її груди тепер були такими ж неслухняними, як і її волосся. На мій подив, саме ця непокірність і захоплювала Сугі молодшого найбільше. Він підкидав їх в руках, штовхав із боку в бік та дивився, як вони поверталися назад. Я знала, що підглядати погано, та жодної думки, що ще робити в ситуації, коли стежка попереду мене була заблокована, у моїй голові не було. З іншого боку, що ще мені залишалося робити, маючи таку перешкоду на своєму шляху? Раптом за спиною почувся чоловічий голос:

— Чійо-чян⁸, чому ти сидиш навпочіпки за деревом?

Не складно здогадатися, у що була вдягнена дівчинка дев'яти років, яка поверталася зі ставка та поки не мала форм чи соромітних покривів, які б ховала від стороннього ока.

Коли я повернулася, досі сидючи навпочіпки на стежці та прикриваючи свою оголеність руками, переді мною стояв пан Танака.

Навряд чи комусь вдалося б присоромити мене більше.

— Гадаю, це і є твій «п'яний будиночок», — мовив він. — А он, здається, син Сугі. Він здається дуже заклопотаним! Що то за дівчина з ним?

— Це моя сестра, пане Танако. Я чекала, поки вони підуть.

Пан Танака склав долоні довкола рота та скрикнув. Я почула, як Сугі молодший тікав геть стежкою вниз. Імовірно, моя сестра також втекла, бо пан Танака сказав мені, що тепер я можу йти додому й щось вдягти.

— Коли побачиш свою сестру, — мовив він до мене, — віддай їй ось це.

Він дав мені загорнутий у рисовий папір пакунок, розміром десь із риб'ячу голову.

— Це китайські трави, — пояснив він мені. — Не слухайте лікаря Міуру. Він вважає, що вони нічого не варті. Нехай твоя сестра заварить із них чай та дасть матері. Це має полегшити біль. Це рідкісні трави. Не змарнуйте їх дарма.

— У такому разі, пане, краще я сама. Моя сестра не дуже добре заварює чай.

— Лікар Міура сказав мені, що твоя мати хвора, — мовив він. — А ти мені кажеш, що твоїй сестрі навіть не можна довірити приготування чаю! Із батьком у поважних літах, що буде з тобою, Чійо-чян? Хто піклується про тебе зараз?

— Мабуть, наразі я сама про себе пікуюся.

— У мене є один знайомий. Він вже дорослий, але коли він був хлопчиком десь твого віку, його батько помер. Наступного року померла його мати, а старший брат утік до Осаки й кинув його напризволяще. Трохи нагадує твою історію, не вважаєш?

Пан Танака подивився на мене так, наче натякав, що я не можу не погодитися.

— Того чоловіка звать Танака Ічіро, — продовжував він. — Так, це я... Хоч тоді моє ім'я було Моріхаші Ічіро. Родина Танака взяла мене до себе, коли мені було дванадцять років. Трохи подорослішавши, я одружився з їхньою донькою та був усиновлений. Зараз я допомагаю керувати сімейною компанією з морепродуктів. Бачиш, зрештою, для мене все склалося якнайкраще. Можливо, так станеться і з тобою.

На мить я поглянула на сиве волосся пана Танаки та на глибокі зморшки довкола його брів, що нагадували борозни кори дерева. Він

здавався мені наймудрішою та найобізнанішою людиною у світі. Я вірила, що йому відомі речі, про які мені ніколи не дізнатися, що я ніколи не буду такою елегантною, як він, і що його синє кімоно було більш вишуканим за одяг, який я коли-небудь носитиму. Я сиділа перед ним оголена, стегнами на землі, зі скуйовдженим волоссям та замурзаним обличчям, і від мене пахло ставковою водою.

— Навряд чи хтось захоче мене в дочерити, — відказала я.

— Чому? Ти ж здібна дівчинка? Назвати свій дім «п'яним будиночком». Порівняти голову власного батька з яйцем!

— Але вона справді на вигляд як яйце.

— Навіть попри це, так нечемно говорити. Ну, біжи, Чійо-чян, — сказав пан Танака. — Ти ж, мабуть, голодна? Можливо, якщо твоя сестра їстиме суп, ти зможеш лягти на підлогу та зсюрбати те, що вона розіллє.

З того самого моменту я почала мріяти, що пан Танака мене в дочерить. Інколи я забуваю, якою змученою була в той період. Гадаю, я б вхопилася за будь-що, що пропонувало спокій. Щоразу, коли мені було тривожно на душі, переді мною поставав один і той самий образ матері, задовго до того, як вона почала стогнати від болю в тілі.

Мені тоді було чотири роки. Це було на фестивалі Обон⁹ — час, коли ми вшановуємо духів померлих. В останню ніч фестивалю після кількох поспіль вечорів церемоній на цвинтарі та розпалювання перед будинками вогнів, що слугували орієнтиром для духів, ми зібралися біля нашого синтоїстського храму, звідкіля відкривався вид на бухту. За ворітьми був невеликий майданчик, прикрашений того вечора кольоровими паперовими ліхтариками, які висіли на мотузках поміж дерев. Ми з матір'ю деякий час танцювали разом з іншими селянами під звуки барабанів та флейти. Врешті-решт я почала втомлюватися, і вона посадила мене на коліна на краю майданчика й гойдала. Раптом зі скель піднявся вітер, і один із ліхтариків спалахнув вогнем.

Ми дивилися, як полум'я спалило мотузку, і ліхтарик повільно впав на землю. Потім вітер здійняв його в повітря і поніс у нашому напрямку, залишаючи слід золотистого пилу в повітрі. Шар полум'я осів на землю, але потім ми з матір'ю побачили, як пориви вітру знову здійняли його в повітря, несучи просто до нас. Я відчула, як мати мене відпустила й руками намагалася загасити вогонь. На мить ми обидві

були вкриті іскрами та полум'ям. Та потім залишки вогню віднесло вглиб до дерев, де вони дотіли. Ніхто, навіть моя матір, не постраждали.

Десь за тиждень, коли минуло вдосталь часу, щоб мої фантазії щодо удочеріння встигли дозріти, я повернулася додому й побачила пана Танаку та батька, які сиділи в будинку за нашим маленьким столом. Я зрозуміла, що вони говорили про щось серйозне, бо навіть не помітили, що я зайшла. Тож я завмерла, щоб послухати, про що вони балакали.

— Отож, пане Сакамото, що ви скажете на мою пропозицію?

— Не знаю, пане. Я не можу уявити дівчаток деінде.

— Я розумію. Але для них так буде краще. І для вас також. Нехай вони прийдуть завтра в обід до селища.

На цій фразі пан Танака зібрався йти. Ми зіткнулися біля дверей. Я вдала, ніби щойно повернулася.

— Я розмовляв із твоїм батьком про тебе, Чійо-чян, — мовив він до мене. — Я живу за гірським хребтом, у місті Сендзуру. Воно більше за Йороідо. Певен, тобі сподобається. Чому б вам із Сацу не прийти до мене завтра? Я вам покажу свій будинок і познайомлю з маленькою донечкою. Можливо, ви навіть захочете залишитися на ніч? Лише на одну ніч. А потім я приведу вас назад додому. Як тобі?

Я відповіла, що це було б чудово, і щосили намагалася вдати, що ніхто мені не запропонував нічого надзвичайного. Але моя голова ніби вибухнула. Мої думки розлетілися на тріски, і мені важко було скласти їх до купи. Авжеж, нема де правди діти, частина мене відчайдушно сподівалася, що пан Танака мене в дочерить після смерті матері. Але іншій частині робилося від цього лячно. Мені було несказанно соромно за те, що я уявляла своє життя десь-інде, ніж у п'яному будиночку. Після того, як пан Танака пішов, я почала поратися на кухні. Я нагадувала собі Сацу, бо майже не бачила нічого перед собою. Не знаю, скільки часу пройшло, коли я почула, як мій батько шморгає носом. Я подумала, що він плаче. Від цієї думки моє обличчя запалало від сорому. Коли я нарешті зважилася глянути в його бік, його руки вже були заплутані в рибальській сітці. Він стояв біля входу в задню кімнату, де в сонячних променях лежала моя мати під простирадлом, яке прилипло до неї, наче друга шкіра.

Наступного дня, готуючись до зустрічі з паном Танакою в селищі, я пошкребла щіткою свої брудні щиколотки та деякий час кисла в нашій ванні, яка колись була частиною бойлера старого парового двигуна, який хтось покинув у селищі. Кришка була відпиляна, а середина вимощена деревом. Я довго не вилазила й дивилася на море, почувавши себе дуже незалежною, бо ось-ось уперше у своєму житті мала побачити світ за межами нашого селища.

Прийшовши із Сацу до Японської берегової компанії з морепродуктів, ми побачили, як рибалки вивантажують свій улов на пірс. Мій батько також був серед них. Він хапав рибу своїми кістлявими руками та кидав її до кошиків. Якоїсь миті він глянув на нас із Сацу і потім витер обличчя рукавом сорочки. Його риси видавалися мені суворішими, ніж зазвичай. Чоловіки переносили повні кошики до запряженого кіньми воза пана Танаки та розставляли їх позаду. Я залізла на колесо, щоб подивитися на рибу. Майже вся риба лежала з витріщеними скляними очима, час від часу роззявляючи рота, що нагадувало мені короткий крик. Я намагалася трохи її втішити:

— Вас відвезуть до міста Сендзуру, маленькі рибинки. Усе буде гаразд.

Я не розуміла, що доброго буде з того, якщо я скажу правду.

Нарешті пан Танака вийшов на вулицю та наказав нам із Сацу залізти на воза й сісти на лавку поруч із ним. Я вместилася посередині, доволі близько, щоб тканина його кімоно торкалася моїх рук. Від цього я зашарілася. Сацу поглянула на мене, але, здається, нічого не помітила, бо розгублений вираз її обличчя не змінився.

Майже всю дорогу я оглядалася назад на рибу, яка хлюпала в кошиках. Коли ми піднялися в гори на шляху з Йороідо, віз наїхав на камінь і на мить перехилився набік. Один із морських окунів випав та вдарився об землю так сильно, що це повернуло його до життя. Дивитися, як він підстрибує та хапає повітря, було важче, ніж я могла витримати. Я розвернулася зі сльозами на очах. Хоча я й намагалася приховати їх від пана Танаки, він усе ж таки помітив. Після того, як він підняв рибу, ми поїхали далі.

— Що сталося? — запитав пан Танака.

— Бідна рибина! — відповіла я.

— Ти нагадуєш мені мою дружину. Вона майже всю рибу бачить мертвою. Проте щоразу, коли вона готує краба чи щось інше, що ще живе, сльози навертаються на її очі, і вона співає до них.

Пан Танака навчив мене маленької пісні (схожої більше на молитву), яку, напевно, склала його дружина. Вона співала її крабам, але ми трохи змінили слова для риби:

Suzuki yo Suzuki!

Jobutsu shite kure![10](#)

Потім він навчив мене іншої пісні, колискової, яку я раніше ніколи не чула. Ми співали її камбалі, що самотньо лежала в низькому кошику. Її голова тріпалася з боку в бік, а очі нагадували два гудзики.

Nemure yo, ii karei yo!

Niwa ya makiba ni

Tori mo hitsuji mo

Minna nemureba

Hoshi wa mado kara

Gin no hikari o

Sosogu, kono yoru![11](#)

Декілька хвилин потому ми доїхали до вершини хребта, і перед нами розкинувся краєвид на місто Сендзуру. День був похмурим, а все — сірим. То було вперше, коли я побачила світ за межами Йороідо. Я зрозуміла, що небагато втратила. Я бачила солом'яні стріхи міста, що розкинулося вздовж бухти серед тьмяних пагорбів, за якими виднілося металево-сіре море з гребенями білих хвиль. Удалині від моря краєвид міг би бути гарним, якби не залізничні колії, які вкривали його, наче шрами.

Саме Сендзуру виявилось брудним та смердючим містом. Смердів навіть океан, ніби уся його риба гнила. Довкола стовпів пірса на хвилях гойдалися шматки овочів, які нагадували медуз у нашій бухті. Човни були подерті та потріскані, немов після битви один проти одного.

Ми із Сацу довго сиділи на пірсі, допоки пан Танака не покликав нас усередину головної будівлі Японської берегової компанії

з морепродуктів. Ми йшли довгим коридором, смерділо рибними кишками чи не сильніше ніж усередині рибини. Але, як на диво, у кінці коридору був кабінет, як на мій дев'ятирічний погляд, досить затишний. Ми із Сацу босоніж ступили на слизьку кам'яну підлогу. Перед нами була сходинка, що вела до вкритого килимками татамі¹² підйому. Мабуть, саме це так сильно мене вразило, адже підвищена підлога всьому надавала грандіознішого вигляду.

На підйомі на подушках сиділа стара жінка, яка підвелася, коли нас побачила. Вона підійшла до краю й сіла навколішки. Це була стара та роздратована на вигляд жінка. Не пригадую, щоб я колись зустрічала більш метушливу людину. Якщо вона не поправляла кімоно, то витирала куточки ока або чухала свій ніс. Упродовж усього цього часу вона зітхала, ніби шкодувала про те, що доводилося так багато метушитися.

— Це Чійо-чян та її старша сестра Сацу-сан, — представив нас пан Танака.

Я злегка вклонилася, на що Метушлива Пані кивнула головою. Потім, зітхнувши так сильно, як жодного разу до цього, вона почала рукою водити по бородавці на шиї. Я хотіла відвести погляд, але її очі були прикуті до мене.

— Що ж, виходить, ти — Сацу? — запитала стара. Але все ще продовжувала дивитися на мене.

— Сацу — це я, — сказала моя сестра.

— Коли ти народилася?

Здавалося, Сацу досі вагалася, до кого з нас Метушлива Пані зверталася, тому я відповіла замість неї:

— Вона — у рік Бика.

Стара жінка нахилилася й у досить своєрідній манері торкнулася мене, кілька разів ткнувши пальцями в щелепу. З її м'якого погляду я зрозуміла, що вона не хотіла нічого злого.

— А ця доволі симпатична, правда? Які незвичайні очі! Одразу видно, що вона кмітлива. Тільки поглянь-но на її лоба.

На цьому вона знову повернулася до моєї сестри і сказала:

— Отже, рік Бика, п'ятнадцять років, планета Венера, шість, білий. Гм-м. Підійди трохи ближче.

Сацу підійшла. Метушлива Пані оглянула її обличчя, але не лише поглядом, а й кінчиками пальців. Досить довго під різними кутами

вона дивилася на ніс та вуха Сацу та навіть кілька разів смикнула її за вушну мочку. Зрештою, пані щось пробурчала й дала зрозуміти, що вона закінчила із Сацу, після чого повернулася до мене.

— А ти народилася в рік Мавпи. Це одразу видно. Скільки ж води у твоєму єстві! Вісім, білий, планета Сатурн. Ти дуже гарна дівчинка. Ходи ближче.

Вона почала робити зі мною те саме: смикати мене за вуха й таке інше. Мене не полишала думка про те, як вона чухала бородавку на своїй шиї тими самими пальцями. Невдовзі вона встала з колін та ступила на кам'яну підлогу, де стояли ми. Їй знадобився деякий час, щоб засунути свої викривлені ступні в дзорі¹³. Врешті-решт вона кинула багатозначний погляд на пана Танаку, який одразу його прочитав та вийшов із кімнати, зачинивши за собою двері.

Метушлива Пані розв'язала селянську сорочку Сацу та зняла її. Вона обстежила груди Сацу, подивилася під пахви й поглянула на спину. Я була настільки вражена, що насилу могла на це дивитися. Авжеж, я бачила Сацу без одягу, але те, як Метушлива Пані обходилася з її тілом, здавалося мені навіть більш непристойним, ніж те, коли Сацу підняла свою купальну сорочку для сина пана Сугі. Потім, наче цього було замало, пані спустила на Сацу штани й обдивилася її з голови до п'ят, а потім знову повернула обличчям до себе.

— Зніми штани, — наказала жінка.

Вираз обличчя Сацу став більш спантеличеним за той, що я бачила останнім часом. Але вона зняла штани й поклала їх на слизьку кам'яну підлогу. Метушлива Пані взяла її за плечі та посадила на підйом. Сацу була зовсім голою. Переконана, що так само, як і я, вона не мала жодної гадки, чому має там сидіти. Та й часу на те, щоб подумати про це, у неї також не було, бо раптом Метушлива Пані поклала руки на коліна Сацу, розсунула ноги й без жодних вагань встромила між ними руку. Після цього мені вже не було сили на це дивитися. Гадаю, що Сацу опиралася, бо я чула, як Метушлива Пані гримнула на мою сестру, у цю ж мить пролунав ляпас. Пані вдарила Сацу по нозі. Я це зрозуміла, коли побачила там розчервонілий слід. Невдовзі стара жінка закінчила із Сацу й наказала їй одягатися. Поки моя сестра робила це, вона шморгнула носом. Мабуть, вона плакала. Але я не наслідувалася подивитися на неї.

Потім Метушлива Пані підійшла до мене, і за мить, як і в Сацу, мої штани були на колінах, а сорочка знята. У мене не було грудей, тому стара жінка подивилася під мої пахви й розвернула, перш ніж посадити на виступ та зняти з мене штани. Я була страшенно налякана тим, що вона робитиме. Як і мою сестру, їй також довелося ляснути мене по нозі, від чого моє горло запалало, бо я щосили стримувала сльози. Вона засунула пальця мені між ніг та вщипнула (принаймні мені так здалося) так, що я закричала. Коли вона наказала мені вдягнутися, я почувалася, як, мабуть, відчувається дамба, яка стримує цілу річку. Я боялася, що, якщо Сацу або я почнемо плакати, ми можемо справити погане враження на пана Танаку.

— Дівчата здорові, — сказала вона панові Танаці, коли він зайшов до кімнати, — і відповідають усім критеріям. Обидві незаймані. Старша має забагато деревини, а в молодшій багато води. І дуже гарненька, правда ж? Поруч із нею її старша сестра здається селючкою.

— Як на мене, кожна з них по-своєму гарна, — сказав він. — Я вас проведу й дорогою ми поговоримо. Дівчата зачекають на мене тут.

Коли пан Танака зачинив двері, я розвернулася поглянути на Сацу. Вона сиділа на краю підйому, потупивши погляд на стелю. Через форму її обличчя сльози зібралися біля її ніздрів. Я почувалася винною за те, що сталося, і витерла її обличчя краєм своєї селянської сорочки.

— Хто була та жахлива жінка? — спитала вона мене.

— Вона, напевно, ворожка. Мабуть, пан Танака хоче дізнатися про нас якомога більше...

— Але чому вона мала оглядати нас таким жахливим чином?

— Сацу, хіба ти не розумієш? — мовила я. — Пан Танака хоче нас удочерити.

Почувши це, Сацу почала кліпати очима, неначе їй в око потрапила комашка.

— Про що ти таке говориш? — спитала вона. — Пан Танака не може нас удочерити.

— Батько вже такий старий... і з хворою матір'ю на руках, гадаю, пан Танака стурбований нашим майбутнім. Про нас не буде кому подбати.

Сацу звелася, вона була дуже схвильована почутим. За мить її очі примружилися. Я бачила, що вона намагалася переконати себе, що

ніщо не забере нас із п'яного будиночка. Вона вичавлювала із себе почуте від мене, на кшталт того, як ви вичавлюєте воду з губки. Поступово її обличчя почало розслаблюватися, і вона знову сіла на край підйому. За мить вона розглядала кімнату, наче нашої розмови взагалі не було.

Будинок пана Танаки стояв наприкінці вузької вулиці за межами міста. Сосни довкола будинку мали такий самий насичений запах, що й океан на скелях біля нашого дому. Разом із думкою про океан та про те, як мені доведеться змінити один аромат на інший, усередині з'явилася жахлива порожнеча. Я хотіла віддалитися від неї на зразок того, як ви відступаєте від краю скелі. Будинок видавався більшим, ніж будь-що в Йороїдо, і мав величезний карниз, як наш сільський храм. Переступивши поріг будинку, пан Танака залишив своє взуття там, де й зняв. До нього одразу підбігла служниця й поклала взуття на полицю. Ми із Сацу прийшли босоніж, тому нам не потрібно було роззуватися. На порозі будинку я відчула, як щось маленьке, схоже на соснову шишку, м'яко поцілило мені в спину й упало на дерев'яну підлогу між ногами. Я обернулася і побачила маленьку дівчинку приблизно свого віку з дуже коротким волоссям, яка бігла сховатися за деревом. Вона виглянула, усміхнулася мені та втекла, оглядаючись через плече, ніби кликала бігти за нею. Це може прозвучати дивно, але я ще жодного разу у своєму житті не зустрічала іншої маленької дівчинки. Звісно, я була знайома з іншими дівчатами з нашого селища, але ми вирости разом і не мали нічого, що можна було б назвати знайомством. Проте Куніко (так звали молодшу дочку пана Танаки) була такою привітною з першої ж миті, як я її побачила, що переїзд з одного світу до іншого вже не здавався мені таким складним.

Одяг Куніко був набагато витонченішим за мій, і на ногах у неї були дзорі. Дівчинка із села, я бігала за нею в лісі босоніж, допоки не наздогнала біля будиночка для ігор, зробленого з відпиляних гілок засохлого дерева з викладеними з каміння та шишок кімнатами. В одній із них вона нібито наливала мені чай із надтріснутої чашки, в іншій ми по черзі колихали її ляльку, маленького хлопчика на ім'я Таро, який насправді був полотняним мішком, набитим землею. Таро любив незнайомців, казала Куніко, але його, як і Куніко, до смерті лякали дощові черв'яки. Коли ми знайшли одного з них, Куніко

попросила мене винести його надвір, допоки малий Таро не розплакався.

Я була в захваті від можливості мати Куніко за сестру. Насправді, величні дерева та сосновий запах, навіть пан Танака, — усе почало здаватися мені порівняно несуттєвим. Різниця між життям тут, у будинку родини Танаки, і життям у Йороідо була настільки великою, як між запахом їжі та її смаком.

Як стемніло, ми вимили руки та ноги в джерелі та побігли назад, щоб зайняти наші місця на підлозі за квадратним столом. Мене вразило, що з їжі, яку ми ось-ось мали їсти, пара піднімалася аж до балок під стелею, а над нашими головами звисали електричні лампи. Яскравість кімнати була приголомшливою. Ніколи у своєму житті я не бачила нічого подібного. Невдовзі служниця принесла нашу вечерю — смажений солений морський окунь, соління, суп та приготований на пару рис. Але, коли ми почали їсти, погасло світло. Пан Танака засміявся. Вочевидь, це траплялося доволі часто. Слуги запалили лампи, які висіли в кімнаті на дерев'яних триногах.

За вечерю ніхто майже не розмовляв. Я сподівалася, що пані Танака буде чарівною, а вона була на вигляд як старша копія Сацу, за винятком того, що багато посміхалася. Після вечері вони із Сацу почали грати в шашки го, а пан Танака звівся та попросив служницю принести йому верх від кімоно. За мить пан Танака пішов. Після недовгих вагань Куніко жестом покликала мене до дверей. Вона взула солом'яні дзорі й позичила мені пару. Я запитала куди ми йдемо.

— Тихо! — мовила вона. — Ми йдемо за татком. Я роблю так кожного разу, як він кудись йде. Це таємниця.

Ми йшли вузьким провулком і на головній вулиці звернули в бік Сендзуру, тримаючись на деякій відстані від пана Танаки. За кілька хвилин ми опинилися поміж будинками міста. Куніко вхопила мою руку й потягла до провулку. У кінці алеї, викладеної каменем, ми опинилися біля вікна, затуленого паперовими віконницями, крізь які пробивалося світло з кімнати. Поки Куніко підглядала, притуливши око до дірки в одній із них, я чула сміх, розмови та чийсь спів під акомпанемент шямісену¹⁴. Нарешті вона відступила, і я зазирнула всередину. Половина кімнати була закрита складною ширмою, але я побачила пана Танаку. Він сидів на килимі в компанії трьох чи чотирьох чоловіків. Старий чоловік розказував історію, як він тримав

драбину для молодії дівчини та заглядав їй під халат. Усі сміялися, окрім пана Танаки, який дивився в загороджену від мене частину кімнати. Літня жінка в кімоно принесла йому келих, який він тримав, поки вона наливала пиво. Пан Танака здивував мене, як острів посеред океану. Незважаючи на те, що всіх, навіть літню жінку, яка наливала пиво, тішила історія, пан Танака не відводив погляду від протилежного краю стола. Я відірвала очі від щілини, щоб запитати Куніко, що то було за місце.

— Це чайний будиночок, — пояснила вона мені, — де гейші розважають гостей. Мій татко приходить сюди майже щоночі. Не знаю, чому йому це так подобається. Жінки розносять випивку, чоловіки розповідають історії, інколи вони співають. Зрештою всі напиваються.

Я знову поглянула крізь щілину й побачила, як по стіні рухалася тінь і потім з'явилася жінка. На ній було ніжно-рожеве кімоно, вкрите білими квітами, а волосся прикрашене квітучою гілкою верби.

Широкий пояс обі¹⁵, зав'язаний посередині, був помаранчевого та жовтого кольорів. Я ніколи не бачила такого вишуканого одягу. Жодна із жінок в Йороідо не мала нічого більш витонченого за бавовняний або лляний халат із простим візерунком кольору індиго. Проте, на відміну від її одягу, сама жінка була зовсім негарною. Її зуби настільки сильно випиналися вперед, що губи не могли їх закрити. А голова була такою вузькою, що мені стало цікаво, чи не затискали її між двома дошками, коли вона була маленька. Ви, мабуть, подумали, що я жорстока, бо даю такий грубий опис. Але мені це здалося настільки дивним, що, хоча її ніхто б не назвав красунею, очі пана Танаки були прикуті до неї, неначе килим, що нерухомо підв'язаний до гачків. Він продовжував дивитися на неї, коли всі інші сміялися, а вона, ставши на коліна, щоб налити ще трохи пива в його келих, подивилася на нього так, що стало зрозуміло: вони знають одне одного дуже добре.

Настала черга Куніко дивитися крізь отвір. Потім ми повернулися до її будинку та сиділи разом у ванні на краю соснового лісу. Небо було всипане зорями, за винятком тієї частини, яку затуляли гілки. Я могла б сидіти набагато довше, намагаючись усвідомити все, що бачила того дня, та ті зміни, які на мене чекали. Але Куніко в гарячій воді настільки розібрав сон, що скоро служниці прийшли нас забрати.

Сацу вже хропіла, коли ми з Куніко лягли на наші футони. Ми притиснулися одна до одної та взялися за руки. Мене сповнювало приємне відчуття радості. Я прошепотіла до Куніко:

— Ти знаєш, що я житиму з вами?

Я гадала, що новина її шокує і вона розплющить очі або навіть сяде від подиву. Але почуте не відірвало її від сну. Вона видала стогін, і за мить її подих став теплим та вологим. У ньому чувся сон.

[8](#) Чян — зменшувально-пестливий суфікс, який додається до імені дівчаток.

[9](#) Обон — японське свято поминання духів пращурів і померлих, що святкується в середині липня.

[10](#) Окунь мій маленький,
У мирі спочивай!

[11](#) Моя мила камбало, спати вже пора!

У садочку та в полі

Усі вже поснули.

Пташки сплять, й овечки сплять,

Зір ясних сріблясте сяйво

Падає у вікно!

[12](#) Татамі — японський килим для покриття підлоги, зазвичай сплетений із рисової соломи.

[13](#) Різновид традиційного японського взуття без каблука на низькій підошві, що трохи потовщується біля п'ятки. Зовні нагадують літнє взуття в'єтнамки.

[14](#) Шямісен (яп. «триструнник») — традиційний струнний музичний інструмент у Японії.

[15](#) Обі — японський пояс, яким підперізають жіноче кімоно.

BOOK2GO
ЕЛЕКТРОННІ КНИГИ

КУПИТИ